

■ **Gennembrud** Med den nye gymnasiereform bliver retorik et valgfag i gymnasiet. Helle Hvass har været med til at lægge rammerne for retorik som gymnasiefag, og her fortæller hun om sine egne erfaringer med retorik i gymnasiet og om tankerne bag reformen.

HVIS BARE MAN KUNNE FRELSE VERDEN MED RETORIK

Af Kristian Wederkinck Olesen og Anders Due

“Hov, der er noget der hedder retorik!”

Når sommerferien er slut, og den nye gymnasiereform bliver ført ud i livet, er der mulighed for at gymnasierne kan tilbyde deres elever retorik som valgfag. Men det er kun på landsplan retorik er en nyskabelse; Ingrid Jespersens Gymnasieskole i København har i adskillige år haft retorik som valgfag på forsøgsbasis – og med stor succes.

“Søgningen var stor. Valgholdene var tit lige så store som psykologi som ellers tit er et af de største”, fortæller Helle Hvass som forestod undervisningen fra 1995 til 2000.

”Noget af det som retorik især kan bidrage med, er argumentation, appelformer og disposition – og så selvfølgelig actio, den mundtlige fremførelse. Det er der pludselig fokus på, og det har der aldrig tidligere været i elevernes liv. Og mine elever ændrede sig meget. Ikke bare rent fagligt,

men man kunne se at de rykkede sig meget som mennesker, at de blev bevidste om, at de kunne tage ordet og dermed gøre en forskel. Der skete virkelig noget med dem. Det gør der måske altid i 3.g, men man opdager det altså ikke på samme måde i fransk.”

Og det var faktisk ikke kun de elever der virkelig trængte til retorisk træning, der tilmeldte sig Helle Hvass’ retorikundervisning. Hun kunne se to markant forskellige typer elever på holdlisterne:

“Den ene type var selvfølgelig dem der var meget generte og tænkte ‘Nu har jeg chancen for at lære noget så jeg kan sige mere i timerne’. Så var der den anden gruppe som faktisk var gode til det i forvejen – men som måske var så gode at de tænkte at dét naturligt, det kunne de ikke blive ved med at leve højt på.”

Helle Hvass

Helle Hvass (f. 1964) er cand.mag. med hovedfag i retorik og med speciale i retorisk didaktik. Underviser ved Center for Retorik på Århus Universitet, er censor i retorik ved Københavns Universitet og er formand for den arbejdsgruppe under Uddannelsesstyrelsen der har udarbejdet læreplaner for retorik i forbindelse med gymnasireformen. Er desuden forfatter til bøgerne "Retorik – at lære mundtlig formidling" og "Mundtligt".

Kilde: Helle Hvass' hjemmeside www.om-tale.dk

Fotos: Anders Due

BÅDE KIRK OG KING

Men undervisningen forsøgte at favne begge grupper på samme tid og gøre de teoretiske perspektiver praktisk anvendelige for alle ved at fokusere på den retorik der var i elevernes dagligdag. Hvor det ellers er tabu at kritisere de formidlingsmæssige kvaliteter i de tekster eleverne læser i gymnasiet, var det en naturlig del af undervisningen at sætte spørgsmålstejn ved hvorvidt de overhovedet var god kommunikation.

"Undervisningen tog især udgangspunkt i hvad der var aktuelt for eleverne. Jeg havde altid et videobånd siddende i maskinen, så jeg var klar til at optage hvis nogen sagde noget på en sjov måde. Et eksempel var et studie i tv-kokken Nikolaj Kirks evner som mundtlig formidler. Det var alle pigerne vilde med, for de synes han var drønlækker."

Men de klassiske, retoriske tekster var selvfølgelig også en del af læseplanen og udgjorde et grundlag for at eleverne kunne diskutere andre tekster.

"Man kommer ikke uden om at gennemgå nogle klassikere. For eksempel er der ikke rigtig nogen der kan finde ud af ikke at kunne lide Martin Luther King – han går rent ind. Og Lysias' forsvarstale er også god. Indtil nu har jeg været nødt til at plukke rundt omkring i forskellige bøger. Men med den nye reform bliver der en skrigende mangel på teoretisk stof til gymnasieniveauet."

TVÆRFAGLIGHED ER FREMTIDEN

I øjeblikket er det største problem dog ikke mangel på lærebøger, men derimod at kun ganske få gymnasier udbyder retorik til at starte med. Men Helle Hvass ser store perspektiver i retorik som gymnasiefag:

"Der er ikke nogen der kan få to hjerneceller til at dreje rundt samtidig, der ikke kan se at retorik er på vej, og noget der vil blive behov for. Det skyldes ikke manglende søgning fra eleverne hvis det ikke bliver oprettet. Det der skal til for at det bliver oprettet som valgfag på et gymnasium, er at rektor siger: det her fag skal vi have. Det er ikke nok at det bare eksisterer som en principiel mulighed, der er også nogen der skal få øje på det.

Dér hvor jeg tror at retorik virkelig får en god plads, det er i studieretningerne. Det vil blive sådan at man har en studieretning der består af tre fag. Der tror jeg retorik vil få sin stærkeste rolle; i et samspil med andre. For eksempel ved jeg at Espergærde Gymnasium udbyder en studieretning bestående af retorik, samfundsfag og engelsk som hedder *Sprog, samfund, kommunikation*. Gymnasierne sætter det selv sammen og bestemmer hvad det skal være."

DEN GRØNNE DUG ER LAGT PÅ BORDET

Og faget retorik er da også helt klart til at blive 'taget i brug'. Undervisningsministeriets udvalg, som ud over

- § Gymnasiet kommer til at bestå af ½ års grundforløb og 2 ½ års studieretningsforløb. Grundforløbet skal bl.a. bruges til at orientere sig i gymnasiets fag og danne baggrund for valg af studieretning. Der er tale om et introduktionsforløb til gymnasiets fag og arbejdsformer. Grundforløbet indeholder fagene dansk, engelsk, historie, idræt, matematik, samfundsfag, et kunstnerisk fag, et naturvidenskabeligt fag og 2. fremmedsprog.
- § Almen studieforberedelse er et nyt element i gymnasiet hvortil der er afsat timer gennem hele gymnasieforløbet, dog med flest timer i grundforløbet og i 3.g. Timerne til almen studieforberedelse skal sikre samarbejde og sammenhæng mellem fagene og sikre progression i elevrollen fra elev til studerende. En del af timerne i almen studieforberedelse vil være tilrettelagt som projektarbejde.
- § Hovedforløbet består af studieretninger som eleverne følger efter det halvårige grundforløb.
- § Ud over fællesfag og studieretningsfag skal eleverne have valgfag. Antallet af valgfag for en elev afhænger af hvilke fag og niveauer der indgår som elevens studieretningsfag, men for de flestes vedkommende vil det dreje sig om 1-2 valgfag. Retorik vil på enkelte gymnasier blive udbudt som valgfag.

Kilde: Undervisningsministeriets hjemmeside www.uvm.dk

Helle Hvass bestod af Christian Kock, Ulrik Herskind, Eva Heltberg, Signe Hegelund og Liselotte Dam-Jensen har både udarbejdet en detaljeret læreplan og en paradigmatisk vejledning. Også eksamen er der lagt helt konkrete planer for.

”Eksamen tager udgangspunkt i at eleven har arbejdet med en *portfolio*. Det betyder at man gennem året samler ind hvad man nu producerer. Det kan være manuskripter, artikler, læserbreve, informationsmateriale til skolens hjemmeside, videobånd med mundtlig fremførelse osv. Når skoleåret er omme, afleverer man sin portfolio-mappe.

Så vælger læreren et eller andet produkt ud og sætter det ind i en anden sammenhæng: ‘Du har holdt det her oplæg i historie i din egen klasse. Nu skal du prøve at forestille dig at du skal ned og holde det i 1.g. Hvad vil du så gøre? Hvilke ændringer vil du være nødt til at foretage?’

Det er den ene del af det – den anden del er at man får en skriftlig eller en mundtlig tekst. Og så skal man analysere og vurdere den som retorisk produkt og autentisk ytring.”

VI SKAL VISE HVAD VI KAN

Når eleverne skal vurdere de retoriske produkter, er det ikke kun et spørgsmål om effektiv kommunikation. Som på universitetsuddannelserne i retorik fylder det etiske aspekt meget i vurderingen. Og det ikke bare i praksis, men også officielt i læreplanen.

”Det etiske aspekt indgår især i det punkt i læreplanen der hedder ‘at forstå den funktion og magt som ytringer kan have’. Jeg tænker: hvis bare man kan kunne frelse verden med retorik. Jeg synes det er *så* vigtigt at alle får mulighed for at lære det her fag. Det gør alle jo så ikke fordi det kun er et valgfag. Men jeg kan simpelthen ikke forstå at der ikke er flere der kan se at det er det der skal til for at få et demokrati der virker.”

Og derfor afslutter Helle Hvass interviewet med en opfordring: ”Det gælder simpelthen om at få nogle retorikere ud i gymnasiet, så vi kan vise hvad vi kan.”

Kristan Wederkinck Olesen og Anders Due er redaktører på RetorikMagasinet.

Retorik i gymnasiet – sådan kan det foregå

§ **Imitatio.** I en fællestime kommer Steffen Gram og fortæller om Rusland, og eleverne er blevet instrueret i at lægge mærke til hvordan han formidler stoffet: Hvordan gjorde han? Hvad var smart? Hvad virkede godt? Hvornår var det kedeligt?

§ **Fælles forståelse.** I en retoriktime diskuterer eleverne deres oplevelse af Steffen Grams retoriske præstation, og holdet opstiller nogle fælles kvalitetskriterier for foredrag.

§ **Praksis.** Næste gang har to elever forberedt hvert deres foredrag hvor de skal fortælle om deres 3.g-opgave så resten af klassen kan forstå det. Den ene elev fortæller om sin opgave i matematik om de komplekse tal, og på trods af det svære emne bliver de andre elever grebet af foredraget.

§ **Feedback.** Der er udpeget en hovedkritiker som giver feedback til foredragsholderen. Kritikken omfatter både den umiddelbare oplevelse og gode råd til forbedringer. Herefter kommer de andre elever med kommentarer.

§ **Teori.** Endelig giver også underviseren feedback til foredragsholderen og forsøger samtidig at kvalificere elevernes kritik ved at fastholde den på de fælles kvalitetskriterier og ved at koble den til de teoretiske begreber klassen har stiftet bekendtskab med.